

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДО РОБОТИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Шостацька Марія¹, orcid.org/0000-0002-1835-8348, e-mail: mariashostatska@gmail.com
Олександр Кобилянський², orcid.org/0000-0002-9724-1470, e-mail: akobilanskiy@gmail.com

1. Вінницький медичний коледж імені академіка Д. К.Заболотного, Вінниця
2. Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Стаття присвячена дослідженню методологічних основ професійної підготовки фахівців сфери охорони здоров'я до діяльності в умовах кризових ситуацій. Актуальність проблеми зумовлена зростанням частоти та масштабів глобальних і локальних криз: пандемій, воєнних дій, техногенних і природних катастроф, реагування на які потребує від медичних працівників високого рівня готовності, адаптивності та професійної стійкості. В роботі обґрунтовано значення інтеграції різних методологічних підходів у процесі підготовки майбутніх лікарів. Особливу увагу приділено аналізу змісту й ролі аксіологічного, компетентнісного, системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та синергетичного підходів, які у своїй сукупності забезпечують формування цілісної моделі професійної підготовки медичних кадрів. Показано, що реалізація цих підходів сприяє розвитку ключових компетентностей: клінічного мислення, комунікативності, рефлексивності, стресостійкості та здатності до прийняття ефективних рішень у кризових умовах. Обґрунтовано, що системне впровадження методологічно виважених освітніх стратегій забезпечує не лише якість професійної освіти, а й формує гуманістичний світогляд, етичну відповідальність та готовність медиків діяти в екстремальних обставинах. Запропоновано напрями подальших досліджень, пов'язані з розробленням моделі реалізації інтегрованих підходів у медичній освіті та створенням інструментів оцінювання рівня готовності фахівців до кризової діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, медична освіта, методологічні підходи, кризові ситуації, професійна готовність, адаптивність медичного персоналу.

Постановка проблеми. Сучасні глобальні виклики, зокрема пандемії, техногенні катастрофи, збройні конфлікти та воєнний стан, зумовлюють необхідність переосмислення підходів до підготовки фахівців сфери охорони здоров'я. В таких умовах медичні працівники стають ключовою ланкою в забезпеченні життєдіяльності населення, стабільності системи охорони здоров'я та збереженні людського потенціалу держави. Ефективна підготовка медичних кадрів має базуватися на чітко визначених методологічних принципах, що враховують специфіку діяльності в надзвичайних і бойових умовах. Підвищення рівня готовності майбутніх фахівців до дій у кризових ситуаціях потребує інтеграції міждисциплінарних знань, розвитку професійних компетентностей, психологічної стійкості та здатності приймати оперативні рішення в умовах невизначеності. Відтак, актуальність дослідження методологічних засад, які забезпечують ефективність освітнього процесу в підготовці медичних працівників до роботи в умовах кризових ситуацій є беззаперечною.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання підготовки фахівців медичної галузі посідає провідне місце в сучасному науковому дискурсі, оскільки якість медичної освіти безпосередньо впливає на ефективність функціонування системи охорони здоров'я в умовах глобальних трансформацій. В. Кравець (2020) здійснила ґрунтовний аналіз процесу професійної підготовки майбутніх медичних працівників, орієнтованого на виклики реформованої, диджиталізованої та клінічно оновленої системи охорони здоров'я. Результати дослідження засвідчують, що якісна професійна підготовка фахівця вимагає інтегрованого підходу, який поєднує засвоєння теоретичних знань, розвиток науково-дослідних навичок, практичну підготовку, реабілітаційні компетентності та здатність до оперативного реагування на сучасні медико-біологічні загрози. У свою чергу, Н. Курташ, І. Кравчук, Н. Кінаш та І. Левицький (2025) обґрунтували потребу в трансформації освітніх підходів до підготовки фахівців сфери охорони здоров'я з урахуванням принципів інклюзії та соціальної справедливості. Науковці підкреслюють критичну важливість формування інклюзивної компетентності як серед майбутніх медиків, так і серед практикуючих спеціалістів, адже рівень обізнаності та готовності до взаємодії з пацієнтами з особливими потребами

є визначальним чинником якості медичної допомоги.

Відтак, сучасна парадигма професійної підготовки медичних кадрів передбачає мультидисциплінарність, цифровізацію освітнього процесу, формування гуманістичних та інклюзивних цінностей, а також розвиток клінічної компетентності, що відповідає викликам XXI століття та забезпечує підвищення рівня медичного обслуговування населення. Ці висновки підтверджуються низкою публікацій зарубіжних вчених, зокрема: E. Zelesniack, V. Oubaid, S. Harendza (2022), E. Mason et al. (2021), S. Weilenmann et al. (2018), M.-J. Sanchez-Ruiz, J. Houry (2019), M. J. Sanchez-Ruiz, S. Mavroveli, K. Petrides (2021) та інших.

Дослідження Н. Лісної-Міськів (2021) засвідчує, що підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх медиків можливе лише за умови інтегрованого застосування обґрунтованої системи методологічних підходів. Саме методологічна модель забезпечує цілісність професійної освіти, сприяє формуванню системного мислення та практико-орієнтованих умінь, необхідних для успішної діяльності фахівців у сучасному медичному середовищі. Робота М. Пайкуш, Л. Гаврилюк і Л. Джулай (2022) присвячена обґрунтуванню та впровадженню методологічних підходів до вдосконалення природничонаукової складової професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі. Дослідники акцентують увагу на тому, що чинний рівень опанування природничонауковими знаннями не повною мірою забезпечує готовність здобувачів освіти до ефективної фахової діяльності у сучасних клінічних умовах, що зумовлює потребу в перегляді методичних засад навчального процесу. В статті обґрунтовано доцільність комплексного використання трьох взаємопов'язаних методологічних підходів до природничонаукової підготовки майбутніх медиків:

1. Синергетичний підхід – розглядається як ефективний інструмент реалізації інтегративної функції природничо-наукового циклу, що забезпечує цілісне сприйняття біологічних, хімічних і фізичних процесів в організмі людини.

2. Інтегративний підхід – спрямований на встановлення міжпредметних зв'язків між природничими дисциплінами з метою формування системного бачення медичних явищ і процесів, необхідного для професійної компетентності.

3. Компетентнісний підхід – реалізується на основі інтегративно-синергетичної парадигми та орієнтується на формування здатності майбутніх фахівців застосовувати природничо-наукові знання в практичній діяльності, клінічному мисленні та доказовій медицині.

Метою статті є обґрунтування основних методологічних принципів підготовки фахівців сфери охорони здоров'я, спрямованих на формування їхньої професійної готовності до діяльності в екстремальних умовах, а також визначення напрямів удосконалення освітнього процесу в системі медичної освіти України.

Виклад основного матеріалу. В контексті підготовки майбутніх лікарів до ефективної професійної діяльності в умовах кризових ситуацій теоретичний аналіз сучасної наукової літератури дав змогу виокремити низку ключових методологічних підходів, які забезпечують цілісність та результативність освітнього процесу. Комплексне й узгоджене застосування цих підходів сприяє формуванню високого рівня професійної готовності, стійкості до стресових факторів та здатності до прийняття оперативних рішень у нестандартних клінічних обставинах. До провідних методологічних орієнтирів у підготовці майбутніх лікарів відносимо аксіологічний, компетентнісний, системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний та синергетичний методологічні підходи.

Аксіологічний підхід передбачає формування системи професійних і гуманістичних цінностей, які визначають етичні засади медичної діяльності в умовах кризових викликів. Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутніх медиків є одним із ключових методологічних орієнтирів, що забезпечує гуманістичну спрямованість медичної освіти та формує етичну основу професійної діяльності фахівців охорони здоров'я. Він передбачає формування системи професійних, моральних і гуманістичних цінностей, які визначають характер взаємодії лікаря з пацієнтами, колегами та суспільством, особливо в умовах кризових і стресогенних ситуацій. Аксіологічний (ціннісний) підхід сьогодні розглядається як фундаментальна методологічна основа гуманістично орієнтованої освіти, що забезпечує гармонійне поєднання професійної компетентності з етичними нормами, духовною культурою та соціальною відповідальністю. О. Рогова (2010) наголошує на необхідності його реалізації в освітньому процесі, оскільки саме цінності становлять системоутворювальне ядро розвитку особистості, визначають спрямованість її діяльності та внутрішнє змістове наповнення життя. З позицій сучасної професійної педагогіки, ціннісний вектор підготовки фахівців передбачає свідоме опанування студентами комплексу професійно значущих знань, формування позитивного ставлення до медичної практики, розвиток моральної культури та готовності діяти на засадах гуманізму, милосердя

й відповідальності. Результатом реалізації аксіологічного підходу є не лише формування етичної свідомості, але й становлення лікаря як особистості з високим рівнем професійної рефлексії, емоційного інтелекту та духовної зрілості, що є особливо важливим у кризових і надзвичайних умовах. Таким чином, аксіологічний підхід забезпечує ціннісно-змістову основу професійної підготовки медичних працівників, сприяє формуванню їхньої моральної стійкості, гуманістичної позиції та готовності приймати етичні рішення в умовах невизначеності, конфліктів і кризових викликів сучасного суспільства.

Головною парадигмою сучасної вищої освіти є компетентнісний підхід, який орієнтований на підготовку фахівців, що відповідають актуальним вимогам роботодавців та суспільства. Як зазначено у публікаціях О. Халло (2024), І. Чубій (2021) та інші він вимагає вибудовування освітнього процесу (визначення цілей, методів та інструментів) саме на основі компетентностей, якими повинен володіти випускник ЗВО. Така стратегія не лише гармонізує вітчизняну освіту з європейськими та світовими стандартами, але й значно підвищує її результативність, сучасність та привабливість. Погоджуємося із твердженням А. Мигаль, Н. Трамбовецької, Н. Єрьоменко та інших (2021), що компетентнісний підхід набуває особливої важливості у медичній освіті, оскільки орієнтований на розвиток інтегрованих професійних умінь і навичок, що забезпечують ефективне застосування знань у реальних ситуаціях медичної практики. Якщо раніше основний акцент робився переважно на інформаційній складовій та, меншою мірою, на практичних навичках, то сьогодні критично необхідно змістити фокус на формування усвідомленого ставлення та розвиток soft skills. Саме ці навички є абсолютно необхідною професійною характеристикою лікаря і відіграють ключову роль як у взаємодії з пацієнтами, так і в командній роботі медичного персоналу.

Системний підхід виступає базовою методологічною засадою сучасної освіти, що відображає універсальний взаємозв'язок і взаємозумовленість усіх явищ і процесів об'єктивної дійсності. Він орієнтує науковців і практиків на необхідність розглядати будь-який об'єкт чи процес як цілісну систему, що має визначену структуру, внутрішню організацію, функції та закономірності розвитку (Лісова, 2015). Сутність системного підходу полягає в аналізі відносно самостійних компонентів не ізольовано, а у взаємодії та динаміці, що дозволяє виявити інтегративні або емерджентні властивості системи — нові якісні характеристики, які не притаманні окремим її елементам.

Для повноцінної реалізації системного підходу необхідне дотримання єдності ключових принципів дослідження, серед яких: історизм (вивчення системи у контексті її становлення, генезису та розвитку), конкретність (урахування умов, контексту та параметрів функціонування системи) та всебічність (комплексне вивчення внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи та їхньої динаміки у просторі й часі). У професійній підготовці фахівців медичної галузі системний підхід набуває особливої актуальності, оскільки забезпечує усвідомлення взаємозв'язку між усіма складовими освітнього процесу: теоретичною, практичною, клінічною, психологічною та етичною підготовкою. Такий підхід формує в майбутніх лікарів цілісне професійне мислення, здатність бачити медичні явища у взаємозалежності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати наслідки клінічних рішень і діяти в умовах невизначеності. У контексті підготовки до роботи в умовах кризових ситуацій системний підхід сприяє:

- інтеграції знань із різних галузей медицини та суміжних наук (біології, психології, менеджменту, соціології);
- розвитку здатності до мультидисциплінарного мислення й комплексного аналізу проблем;
- формуванню стратегічного бачення і вміння швидко адаптуватися до змін у медичному середовищі;
- підвищенню рівня професійної відповідальності та рефлексії у процесі прийняття клінічних рішень.

Отже, системний підхід виступає не лише теоретико-методологічним орієнтиром, а й практичним інструментом формування професійної готовності медичних працівників до ефективної діяльності в кризових умовах. Його реалізація забезпечує цілісність професійної підготовки, єдність знань, умінь і цінностей, а також розвиток адаптивності та аналітичного мислення — ключових компетентностей лікаря XXI століття.

Особистісно-орієнтований підхід у медичній освіті фокусується на особистості майбутнього лікаря з врахуванням його індивідуальних особливостей, потреб і суб'єктному досвіду. Це означає, що процес навчання спрямований не тільки на розвиток професійних знань, а й особистісних якостей, таких як емпатія, співчуття та відповідальність, що є критично важливими для медичної діяльності. На думку К. Качайло (2025) саме особистісно-орієнтований підхід набуває статусу ключової педагогічної

стратегії в медичній освіті. Цей підхід визначено як стратегію, що фокусується на розвитку навичок майбутніх фахівців, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента-медика: його потреби, здібності, мотиви та ціннісні орієнтації. Впровадження особистісно-орієнтованого підходу в закладах вищої медичної освіти є багатокомпонентним процесом, спрямованим на формування цілісної професійної особистості.

Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх лікарів є однією з ключових методологічних основ сучасної освіти, оскільки він забезпечує активне включення здобувачів освіти у практичну діяльність, моделювання професійних ситуацій, розвиток рефлексії, критичного мислення та навичок командної взаємодії. З позицій педагогічної науки діяльність розглядається як особлива форма людської активності, спрямована на свідоме перетворення навколишнього світу та самого себе. При цьому змін зазнають не лише об'єкт діяльності (зовнішні предмети або внутрішня реальність), але й сам процес діяльності та суб'єкт – особистість, що здійснює цю діяльність.

Відповідно, навчання розуміється як активний процес діяльності, у межах якого відбувається не лише засвоєння знань і формування вмінь, а й становлення особистості, розвиток її інтелектуальних, емоційних і соціальних якостей. Педагогічний вплив у межах діялісного підходу не нав'язує готових моделей поведінки чи мислення, а створює умови для самостійного пізнання, стимулює пошукову активність студентів, їхню потребу у самореалізації та професійному вдосконаленні (Ткалич, 2021).

З методологічної точки зору діялісний підхід орієнтує освітній процес на суб'єктність студента, тобто визнання його активним учасником власного навчання. Такий підхід передбачає, що навчальна діяльність має бути організована як особистісно значуща, коли студент усвідомлює цінність і практичну важливість отриманих знань, умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності. Саме в цьому контексті активізується внутрішня мотивація до навчання, формується відповідальність, саморегуляція та професійна самосвідомість. У підготовці майбутніх медиків до роботи в умовах кризових ситуацій діялісний підхід має особливе значення, оскільки забезпечує:

- практико-орієнтованість навчання, через використання симуляцій, клінічних сценаріїв і тренінгів, наближених до реальних кризових умов;
- розвиток рефлексивних умінь, що дозволяють оцінювати власні дії, приймати відповідальні рішення й коригувати професійну поведінку;
- формування командних і комунікативних компетентностей, необхідних для ефективної взаємодії у міжпрофесійних колективах;
- виховання стресостійкості та емоційної врівноваженості, які є критично важливими для медичного персоналу під час надзвичайних ситуацій.

Діялісний підхід у професійній підготовці фахівців медичної галузі забезпечує трансформацію знань у дію, сприяє формуванню готовності до оперативного реагування, відповідального прийняття рішень і ефективного функціонування в екстремальних умовах. Його реалізація створює передумови для розвитку практичної компетентності, психологічної стійкості та гуманістично орієнтованої професійної позиції майбутнього лікаря.

Синергетичний підхід є сучасною методологічною парадигмою, що відображає закономірності розвитку складних відкритих систем, які перебувають у стані постійної взаємодії з навколишнім середовищем (Дембіцька, Кобилянська, 2023). Його зміст полягає у визнанні того, що цілісна система має властивості, які не зводяться до суми характеристик її окремих елементів. У педагогічній площині синергетичний підхід передбачає створення таких умов навчання, за яких відбувається самоорганізація освітнього процесу, гармонійна взаємодія викладача, студента та освітнього середовища, що породжує нову якість професійної підготовки (Kobylianskyi, Kobylianskyi, Dembitska, Kobylianska, Pinaieva, 2025). З позицій синергетики, освітня система розглядається як динамічна, відкрита та нелінійна структура, у межах якої постійно відбуваються процеси адаптації, самооновлення та розвитку. Це дозволяє не лише ефективно реагувати на зовнішні виклики, а й формувати здатність до саморозвитку і саморегуляції, що є критично важливим для майбутніх фахівців медичної галузі, особливо у кризових і невизначених ситуаціях.

У контексті підготовки медиків синергетичний підхід забезпечує:

- інтеграцію різних складових професійної освіти: теоретичної, практичної, науково-дослідної, комунікативної та етичної;
- створення відкритого освітнього середовища, у якому знання, досвід і цінності взаємодіють, утворюючи цілісну систему професійного зростання;
- формування здатності до самоорганізації та самонавчання, що підвищує адаптивність лікаря в умовах кризових викликів;

- синергію інтелектуального, емоційного й морального потенціалу особистості, яка сприяє ефективній професійній діяльності в стресогенних ситуаціях;
- розвиток колективної ефективності, коли результат командної роботи перевищує суму індивідуальних зусиль кожного учасника.

Синергетичний підхід у професійній підготовці майбутніх лікарів передбачає перехід від лінійної моделі навчання до інтерактивної, варіативної та саморегулювальної системи освіти, у якій студент стає активним суб'єктом пізнання, а викладач – фасилітатором і координатором освітнього процесу. Це сприяє виникненню нових інтегративних знань, компетентностей і ціннісних орієнтацій, що відповідають динаміці сучасного медичного середовища.

Відтак, синергетичний підхід є ефективним методологічним інструментом формування цілісної, гнучкої та самоорганізованої особистості лікаря, здатної до продуктивної діяльності в умовах невизначеності, багатофакторності та кризових викликів. Його реалізація в системі медичної освіти забезпечує виникнення нової якості професійної готовності, заснованої на інтеграції знань, досвіду, емоційної врівноваженості та гуманістичних цінностей. Системна реалізація зазначених методологічних підходів у підготовці майбутніх лікарів є необхідною умовою формування професійної компетентності, адаптивності та готовності до дій в умовах кризових і екстремальних ситуацій, що відповідає сучасним вимогам системи охорони здоров'я.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу з'ясувати, що сучасні виклики в сфері охорони здоров'я: глобальні пандемії, воєнні дії, техногенні та екологічні катастрофи зумовлюють потребу в глибокому переосмисленні методологічних засад підготовки медичних фахівців. Формування здатності діяти в умовах невизначеності та ризику стає ключовим завданням системи медичної освіти. Обґрунтовано доцільність комплексного використання аксіологічного, компетентнісного, системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та синергетичного підходів, які у взаємодії забезпечують цілісність, гнучкість і практичну спрямованість освітнього процесу. Застосування цих підходів сприяє гармонійному поєднанню теоретичної, практичної, етичної та психологічної підготовки майбутніх лікарів. Визначено, що формування професійної готовності до діяльності в умовах кризових ситуацій передбачає розвиток ключових компетентностей, серед яких: клінічне мислення, адаптивність, комунікативна компетентність, стресостійкість і здатність до прийняття рішень у невідкладних ситуаціях. Доведено, що синергетичний ефект від поєднання зазначених підходів полягає в створенні інноваційного освітнього середовища, здатного генерувати нову якість професійної підготовки. Це забезпечує не лише підвищення ефективності освітнього процесу, а й формування готовності до самонавчання, самоорганізації та професійної мобільності.

Перспективи подальших полягають у розробленні моделі та інструментів реалізації методологічних підходів у навчальних планах ЗВО, а також у створенні системи діагностики рівня готовності фахівців охорони здоров'я до дій в умовах кризових ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Дембіцька, С. В., & Кобилянська, І. М. (2023). Вдосконалення професійної підготовки фахівців технічних спеціальностей в контексті інноваційного розвитку вищої освіти. Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 21 квітня 2023 року). Кропивницький: ДонДУВС, 2023. с.347-348
- Качайло, К. В. (2025). Особистісно-орієнтований підхід у формуванні культури ділового спілкування майбутніх лікарів у закладах вищої медичної освіти. *Імідж сучасного педагога*, 4 (223), 45–49. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4\(223\)-45-49](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4(223)-45-49)
- Кравець, В. В. (2020). Науково-правові й методичні засади вдосконалення професійної підготовки фахівців сфери медичного обслуговування населення в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*, 2 (20), 34–39. doi:<https://doi.org/10.33270/02202002.34>
- Курташ, Н. Я., Кравчук, І. В., Кінаш, Н. М., & Левицький, І. В. (2025). Теоретико-методологічні засади підготовки медичних фахівців до роботи в інклюзивному середовищі. *Наука і техніка сьогодні*, 3 (44), 550–560. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3\(44\)-550-560](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3(44)-550-560)
- Лісна-Міськів, Н. Є. (2021). Праксеологічні засади підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності. Дис. д-ра філософії: 015. 01. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія Національний університет «Львівська політехніка». Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія Національний університет «Львівська політехніка», Хмельницький-Львів.

- Лісова, С. В. (2015). Проблема забезпечення якості вищої освіти з позицій системного підходу. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія. за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 160-172.
- Мигаль, А., Трамбовецька, Н., Єрьоменко, Н., Ігнашук, О., Артеменко, В., Степурко, Т., Волошина, І., & Єременко, О. (2021). Компетентнісний підхід у медичній освіті: методичний посібник. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Київ, 76.
- Рогова, О. Г. (2010). Аксіологічний аспект гуманітарної парадигми освіти. *Грані*, 4 (72), 56–59.
- Ткалич, О. В. (2021). Реалізація інтегративно-діяльнісного підходу в підготовці фахівців сестринської справи. *Медсестринство*, № 1, 63–65. DOI 10.11603/2411-1597.2021.1.12077
- Халло, О. Є. (2024). Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фахівців медичної галузі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 95, 67-70. <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.95.12>
- Чубій, І. (2021). Компетентнісний підхід як чинник професійного становлення фахівців у системі вищої медичної освіти. *Освітні обрії*, 2 (53), 86–89.
- Kobylianskyi, O., Kobylianskyi, Y., Dembitska, S., Kobylianska, I., & Pinaieva, O. (2025). Training of Specialists in the Sphere of Renewable Energy in the Conditions of Blended Learning for the Needs of the Regional Economy. In: Auer, M.E., Rüttmann, T. (eds) Futureproofing Engineering Education for Global Responsibility. ICL 2024. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1280. Springer, Cham. pp 3–15. https://doi.org/10.1007/978-3-031-83523-0_1
- Mason, E. M., Deal, J. M., Richey, B. P., Baker, A., Zeini, I. M., & Service B. C., et al. (2021). Innate arthroscopic & laparoscopic surgical skills: a systematic review of predictive performance indicators within novice surgical trainees. *J Surg Educ*, 78(1), 178–200.
- Sanchez-Ruiz, M.-J., & Khoury, J. (2019). A model of academic, personality, and emotion -related predictors of university academic performance. *Front. Psychol*, 10, 24-35. doi: 10.3389/fpsyg.2019.02435
- Sanchez-Ruiz, M. J., Mavroveli, S., & Petrides, K. V. (2021). The Trait Emotional Intelligence Questionnaire in lebanon and the UK: a comparison of the psychometric properties in each country. *Int. J. Psychol*. 56, 304–313. doi: 10.1002/ijop.12711
- Weilenmann, S., Schnyder, U., Parkinson, B., Corda, C., von Känel R., & Pfaltz, M. C. (2018). Emotion transfer, emotion regulation, and empathy-related processes in physician-patient interactions and their association with physician well-being: a theoretical model. *Front. Psychiatry*, 9, 389. doi: 10.3389/fpsy.2018.00389
- Zelesniack, E., Oubaid, V. & Harendza, S. (2022). Advanced undergraduate medical students' perceptions of basic medical competences and specific competences for different medical specialties – a qualitative study. *BMC Med Educ* 22, 2022. 590 p. <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03606-1>

REFERENCES

- Chubii, I. (2021). Kompetentnisnyi pidkhid yak chynnyk profesiinoho stanovlennia fakhivtsiv u systemi vyshchoi medychnoi osvity [Competency-based approach as a factor in the professional development of specialists in the system of higher medical education]. *Osvitni obrii*, 2 (53), 86–89 [in Ukrainian]
- Dembitska, S.V., & Kobylianska, I.M. (2023). Vdoskonalennia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnostei v konteksti innovatsiinoho rozvytku vyshchoi osvity [Improving the professional training of technical specialists in the context of innovative development of higher education]. Aktualni aspekty rozvytku STEAM-osvity v umovakh yevrointehratsii: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii (m. Kropyvnytskyi, 21 kvitnia 2023 roku). Kropyvnytskyi: DonDUVS, 2023. c.347-348 [in Ukrainian]
- Kachailo, K. V. (2025). Osobystisno-orientovanyi pidkhid u formuvanni kultury dilovoho spilkuvannia maibutnikh likariv u zakladakh vyshchoi medychnoi osvity [A personality-oriented approach in forming a culture of business communication of future doctors in institutions of higher medical education]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 4 (223), 45–49. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4\(223\)-45-49](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4(223)-45-49) [in Ukrainian]
- Khallo, O. Ye. (2024). Kompetentnisnyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv medychnoi haluzi [Competency-based approach in training future medical professionals]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 95, 67–70. <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.95.12> [in Ukrainian]
- Kobylianskyi, O., Kobylianskyi, Y., Dembitska, S., Kobylianska, I., Pinaieva, O. (2025). Training of

Specialists in the Sphere of Renewable Energy in the Conditions of Blended Learning for the Needs of the Regional Economy. In: Auer, M.E., Rüttmann, T. (eds) Futureproofing Engineering Education for Global Responsibility. ICL 2024. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1280. Springer, Cham. pp 3–15. https://doi.org/10.1007/978-3-031-83523-0_1

- Kravets, V. V. (2020). Naukovo-pravovi y metodychni zasady vdoskonalennia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv sfery medychnoho obsluhovuvannia naseleння v Ukraini [Scientific, legal and methodological principles for improving the professional training of specialists in the field of medical care in Ukraine]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava*, 2 (20), 34–39. doi:<https://doi.org/10.33270/02202002.34> [in Ukrainian]
- Kurtash, N. Ya., Kravchuk, I. V., Kinash, N. M., & Levytskyi, I. V. (2025). Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky medychnykh fakhivtsiv do roboty v inkluzyvnomu seredovyshchi [Theoretical and methodological principles of training medical professionals to work in an inclusive environment]. *Nauka i tekhnika sohodni*, 3 (44), 550–560. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3\(44\)-550-560](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3(44)-550-560) [in Ukrainian]
- Lisna-Miskiv, N. Ye. (2021). Prakseolohichni zasady pidhotovky maibutnikh medychnykh sester do profesiinoi diialnosti [Praxeological principles of training future nurses for professional activity]. *Dys. d-ra filosofii*: 015. 01. Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika». Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika», Khmelnytskyi-Lviv. 279 s. [in Ukrainian]
- Lisova, S. V. (2015). Problema zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity z pozytsii systemnoho pidkhodu [The problem of ensuring the quality of higher education from the perspective of a systemic approach]. *Profesiina pedahohichna osvita: systemni doslidzhennia: monohrafiia*. za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 160–172 [in Ukrainian]
- Mason, E. M., Deal, J. M., Richey, B. P., Baker, A., Zeini, I. M., & Service B. C., et al. (2021). Innate arthroscopic & laparoscopic surgical skills: a systematic review of predictive performance indicators within novice surgical trainees. *J Surg Educ*, 78(1), 178–200.
- Myhal, A., Trambovetska, N., Yeromenko, N., Ihnashchuk, O., Artemenko, V., Stepurko, T., Voloshyna, I., & Yeremenko, O. (2021). Kompetentnisnyi pidkhid u medychnii osviti: metodychnyi posibnyk [Competency-based approach in medical education: a methodological guide]. *Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity*. Kyiv, 76 [in Ukrainian]
- Rohova, O. H. (2010). Aksiolohichniy aspekt humanitarnoi paradyhmy osvity [Axiological aspect of the humanitarian paradigm of education]. *Hrani*, 4 (72), 56–59 [in Ukrainian]
- Sanchez-Ruiz, M.-J., & Khoury, J. (2019). A model of academic, personality, and emotion -related predictors of university academic performance. *Front. Psychol*, 10, 24–35. doi: 10.3389/fpsyg.2019.02435
- Sanchez-Ruiz, M. J., Mavroveli, S., & Petrides, K. V. (2021). The Trait Emotional Intelligence Questionnaire in lebanon and the UK: a comparison of the psychometric properties in each country. *Int. J. Psychol*. 56, 304–313. doi: 10.1002/ijop.12711
- Tkalych, O. V. (2021). Realizatsiia intehtatyvno-diialnisnoho pidkhodu v pidhotovtsi fakhivtsiv sestrynskoi spravy [Implementation of an integrative-activity approach in the training of nursing specialists]. *Medsestrynstvo*, № 1, 63–65. DOI 10.11603/2411-1597.2021.1.12077 [in Ukrainian]
- Weilenmann, S., Schnyder, U., Parkinson, B., Corda, C., von Känel R., & Pfaltz, M. C. (2018). Emotion transfer, emotion regulation, and empathy-related processes in physician-patient interactions and their association with physician well-being: a theoretical model. *Front. Psychiatry*, 9, 389. doi: 10.3389/fpsyg.2018.00389
- Zelesniack, E., Oubaid, V. & Harendza, S. (2022). Advanced undergraduate medical students' perceptions of basic medical competences and specific competences for different medical specialties – a qualitative study. *BMC Med Educ* 22, 2022. 590 p. <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03606-1>

Марія Шостацька – PhD, заступник директора з виховної роботи, Вінницький медичний коледж імені академіка Д. К. Заболотного, Вінниця, e-mail: mariashostatska@gmail.com.

Олександр Кобилянський – д. пед. н., професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: akobilanskiy@gmail.com.

METHODOLOGICAL BASIS FOR TRAINING HEALTHCARE PROFESSIONALS TO WORK IN CRISIS SITUATIONS

Mariia Shostatska – PhD, Deputy Director for Educational Work, Vinnytsia Academician D. K. Zabolotnyi Professional Medical College, Vinnytsia, Ukraine, Email: mariashostatska@gmail.com.

Oleksandr Kobylianskyi – Doctor of Sciences (Pedagogical), Professor, Head of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine, Email: akobilanskiy@gmail.com.

The article is devoted to the study of methodological foundations of professional training of healthcare specialists for work in crisis situations. The relevance of the problem is due to the increasing frequency and scale of global and local crises: pandemics, military actions, man-made and natural disasters, which require medical workers to have a high level of preparedness, adaptability and professional resilience. The paper substantiates the importance of integrating different methodological approaches in the training of future doctors. Particular attention is paid to the analysis of the content and role of axiological, competence-based, systemic, person-oriented, activity-based and synergistic approaches, which together ensure the formation of a comprehensive model of professional training for medical personnel. It is shown that the implementation of these approaches contributes to the development of key competencies: clinical thinking, communication skills, reflexivity, stress resistance, and the ability to make effective decisions in crisis situations. It is substantiated that the systematic implementation of methodologically sound educational strategies not only ensures the quality of professional education, but also shapes a humanistic worldview, ethical responsibility and the readiness of medical professionals to act in extreme circumstances. Areas for further research are proposed, related to the development of a model for implementing integrated approaches in medical education and the creation of tools for assessing the level of preparedness of specialists for crisis response.

Keywords: vocational training, medical education, methodological approaches, crisis situations, professional readiness, adaptability of medical staff.

Дата надходження статті до редакції: 08 березня 2025 р.